

"מחוללות השראה": מחול נשי מקצועי בחברה החרדית בישראל

Gitty Porges performs her dance *U-Turn*, photo: Efrat Mazor

ניטי פורגס רוקדת ביצירתה *חורה בגלל שאלה*, צילום: אפרת מזור

איש, ומהווה כ-13% מאוכלוסיית ישראל, מאופיינת בשמרנות ובמסורתיות. עולם הערכים החרדי מבוסס על התורה והאמונה. אורחות החיים החרדיים מתאפיינים בשמירה קפדנית על המצוות. הציבור החרדי ייחד את עצמו כקהילה השומרת על עצמה מפני השפעות חיצוניות, מתוך שאיפה לשמור על חינוך הדורות הבאים על טהרת הקודש.

על מנת להבין את המרקם הסביבתי והתרבותי ממנו צומח המחול הנשי המקצועי בציבור החרדי, יש להבין שציבור זה חי במסגרת דרישות מאוד מדויקות וספציפיות הנובעות מתוך עולם הערכים החרדי, הכולל את דרישות ההלכה והמנהג, הנובעות לכל תחומי החיים בכלל, ולתחום המחול הנשי בפרט. כך, למשל, קיימות דרישות הלכה הנובעות למושג הצניעות ומתוך הלכות אלו נקבעו גדרים וסייגים ברורים מאוד ביחס לסוג הלבוש המתאים והראוי לנשים באופן כללי, ולנשים העולות על הבמה ומציגות בפני נשים אחרות באופן ספציפי. קוד הלבוש כולל בגדים המכסים את רוב הגוף וכן בגדים המונחים על גבי הגוף באופן חופשי, אשר אינם מדגישים

נורית סירקיס בנק

הריקוד אינו פעולה גשמית הנוגעת לגוף בלבד; מה שמניע אותו הוא הרוח שבלב, הנושבת בין האיברים. רוח זו מעוררת אותם לפעולה... על ידי הרוח שבלב, באים הריקודים (ליקוטי מוהר"ן, תורה י')

מבוא

בשני העשורים האחרונים חלה התעוררות רבה בתוך הציבור החרדי ביצירה ובצריכה של האמנויות השונות, הן האמנות החזותית והן אמנויות הבמה, הנובעות מתוך השראת עולמות התוכן היהודיים ובהלימה למערכת הערכים, אורחות החיים וההשקפה החרדית. החברה החרדית בישראל, המונה כמיליון ושלוש מאות אלף

את אברי הגוף. בנוסף לכך, קיימות דרישות וגבולות ברורים לגבי סוגי התנועות של הגוף, מתוך שאיפה לשמור על צניעות, גם תוך כדי תנועה. וכמובן, קיימת גם הגדרה ברורה ביחס לקהלים שיכולים לצפות ביצירות המחול הנשיות ואלו הם, כפי שצינו קודם, קהלים הכוללים נשים ובנות בלבד. בנוסף לכך, בציבור החרדי, המתאפיין בשמרנות ובמסורתיות, קיימת הקפדה רבה על שמירת גבולות הגזרה של סוגי התכנים והנרטיבים הנחשבים לנייטריים לצפייה על ידי הציבור החרדי, ועל מנת לשמור על גבולות אלו קיימת מעורבות רבה בהחלטה על התכנים ובמתן גיבוי להם מצד נשות חינוך, מנהלות בתי הספר, התיכונים והסמינרים החרדיים, וקיימת אף הכוונה מטעם רבני הקהילות ביחס לכל פרט בכל תחומי החיים, כולל גם מעורבות בתכנים ובפרטים הנוגעים להופעות מחול עבור נשות הציבור החרדי.

אחד המאפיינים הבולטים של החברה החרדית, הרלוונטי לחקר המחול הנשי בציבור החרדי, הינו ההפרדה המגדרית בין גברים ונשים, אשר מטרתה לחזק ולשמר את הצניעות ואת הקדושה. ההפרדה המגדרית המתחילה כבר במוסדות חינוך נפרדים לבנים ולבנות החל מגיל 3 נוכחת ומתקיימת בתחומי חיים רבים: החל מהפרדה מגדרית ברורה של אזורי תפילה בבתי הכנסת ובמקומות הקדושים, וכלה בהפרדה מגדרית הקיימת כנורמה גם במקומות ציבוריים כמו מתחמי ספורט, באירועים גדולים כגון חתונות, כמו גם באירועי תרבות, שירה ומחול, בהם נשים יכולות לצפות במופעי שירה ותנועה של גברים, אך על פי ההלכה אסור בהם לגברים לשמוע ולצפות במופעי נשים.

מטרת מגמה זו היא שמירה על כבוד האישה כאדם, מתוך שאיפה לשמור ולמנוע החפצה של נשים כסובייקט הנועד לצפייה. ההלכה היהודית הציבה מראש מגננונים, גדרים וסייגים המונעים החפצה נשית זו מתוך רצון לשמר את כבודה וחשיבותה של האישה. כפי שכתוב בספר *תהילים*: "כל כבודה בת מלך פנימה", כלומר, אופן הביטוי לכבוד הניתן לאישה, הנחשבת כ"בת מלך", הוא על ידי הכנת מתחמים מיוחדים, המיועדים לנשים בלבד, ואשר בתוכם מתאפשרת פעילות נשית, המשוחררת מהמבט הגברי. מעניין לציין כי דווקא בנושא זה הגיעו הפמיניסטיות הרדיקליות בשנות ה-70 של המאה ה-20, ששאפו לשחרר את האישה ממבטו של הגבר המתבונן בה כחפץ, לאותן מסקנות שכבר נכתבו בתורה לפני אלפי שנים. בתוך מסגרת הלכתית ברורה זו, המקיימת הפרדה מגדרית כנורמה חברתית מתוך כבוד והערכה לחשיבותה ולמעמדה של האישה, חלה בשנים האחרונות התפתחות ופריחה בעולם המחול המקצועי הנשי בציבור החרדי.

בתוך מורכבות זו צומחות ופועלות נשים אומניות, יוצרות, בעלות חזון, המשתייכות לציבור החרדי, המודעות לדיוקים ולניואנסים הספציפיים של ציבור זה, ויוצרות מתוך ובעבור קהל זה. הן מחפשות את מרחבי חופש היצירה גם בתוך שמירה על המגבלות ההלכתיות המחייבות. מאמר זה מבקש להתבונן ולחקור את העשייה האמנותית הנשית בתחום המחול, במסגרת הציבור החרדי, מתוך נקודת מבט פנים-תרבותית.

שיטת המחקר

מאמר זה מאמץ גישה מחקרית איכותנית בחקר היצירה המחולית הנשית העכשווית הצומחת בתוך הציבור החרדי בישראל בשנות ה-2000. במחקרי תרבות עכשוויים, המבוססים על המתודה האיכותנית, קיימת פתיחות וגמישות רבה להבנת התנאים הסביבתיים, הערכיים והנורמטיביים השייכים לחברות שונות, על מנת להבין לעומק את התהליכים והאתגרים הקיימים בתוך האוכלוסייה הנחקרת. האנתרופולוג קליפורד גינץ (Geertz) בספרו *פרשנות של תרבויות* (The Interpretations of Cultures, 1973) קבע כי: "יש להבין את הקבוצה הנחקרת מתוך נקודת מבטה הפנים-תרבותית". ככל שנעמיק יותר בהתבוננות ובניסיון כן להגיע להבנת תנאי החיים, הערכים, האתגרים וההתמודדויות אשר מתוכן צומחות התופעות התרבותיות, נוכל לפענח אותן באופן עמוק ומדויק יותר.

בציבור החרדי מתחוללת מהפכה של ממש בתחום המחול המקצועי הנשי בציבור החרדי. את מייסדות המהפכה אפשר למנות על כף יד אחת, ובמסגרת המחקר המקדים עבור מאמר זה קיימתי ראיונות עומק אישיים וממושכים עם רובן. האמניות היוצרות סיפרו על דרכן, על הקשיים, המורכבויות, האתגרים, ההצלחות והשאיפות לעתיד של המחול המקצועי הנשי במגזר החרדי.

סיגל אלוני - "לחבק את המסע שלי, מהעבר ועד לרגע ההווה"

סיגל אלוני הינה רקדנית מקצועית בעלת ההשכלה העשירה ביותר בהשוואה לעמיתותיה בתחום המחול הנשי החרדי. היא בחרה לחזור בתשובה בשנות ה-20 לחייה, ובכך הביאה עימה את המטען התרבותי העשיר והמקצועי אשר ממנו צמחה. סיגל היא ילידת ישראל (1965), גדלה בשכונת מעוז אביב בתל-אביב, התחילה לרקוד בגיל 5 בסטודיו הפרטי של רות אריאלי בתל ברוך. וכך היא מספרת: אצל רות אריאלי למדתי מחול חמש שנים. לצד לימוד הדיוק בטכניקה, רות נתנה חופש ליצירה. מחול אצלה היה לא רק חיקוי של תנועות חיצוניות, אלא תולדה של חקר והתבוננות פנימית. היא ביקשה מאיתנו ללמוד את התנועה הטבעית של חתולים, בשונה מתנועה של כלבים, או ציפורים, ובשונה מתנועה של בני אדם במרחב העירוני. כשמלאו לי עשר שנים, הגעתי למבחנים של השתתפות בתוכנית למחוננים בהתעמלות מכשירים במכון וינגייט, לקראת אולימפיאדת מונטריאול שהתקיימה בשנת 1976. התקבלתי לתוכנית והייתי מחויבת לה לאורך שנתיים. התוכנית כללה שלוש שעות אימונים אינטנסיביים בתחומים שונים מדי יום אחרי שעות בית הספר. כל הזמן היינו באימונים ובתחרויות, לא היה מקום למשהו אישי, זה היה מאוד מקצועי ומאוד אינטנסיבי. זה בנה אותי מבחינה מקצועית. התחלנו כקבוצה של 200 משתתפות. מי שלא עמדה בקצב, נופתה החוצה. למדנו בלט קלאסי במקביל להתעמלות קרקע, ובפיתוח מיומנויות של קואורדינאציה ו שליטה בכל שריר בגוף. בסוף שנתיים, כשנשארו 11 בנות מצטיינות בלבד, נופיתי מתוך התוכנית ללא התראה מוקדמת. זה היה עבורי מאוד קשה. אמרו לי יום אחד בפשטות שאני לא ממשיכה... זה סוג של מכה קשה, שאם היא לא "שוברת אותך" היא "מחשלת אותך"!

כשהייתי בת 12, התקבלתי ללימודים אצל רנה שיינפלד. בתחילה פעמיים שבוע, ובהמשך, כל יום, כולל שישי. רנה העניקה הכשרה מקצועית בטכניקות המחול המודרני, אילתור, נוכחות על הבמה, דיוק ותשומת לב לכל הפרטים הקטנים והגדולים, בכל מה שקשור לעולם הבמה. היא הדגישה את המכלול של כל מה שעולה על הבמה: התנועה, המוסיקה, החפצים, המילים, האור והצל, היצירתיות והחשיבה שמאחורי כל תנועה. רנה אפשרה לנו לצמוח. זו הייתה עבורי זכות להיות לצד אישה מעוררת השראה רבה כל כך. כשרנה הקימה "סדנא", היא בחרה את חמישה עשר הטובים בתלמידה, ואני הייתי ביניהם. הופענו על במות מכובדות, כמו באולם רקנטי של מוזיאון תל-אביב, ובהופעות בחוץ במקומות כמו כיכר המדינה, כיכר רבין, מתחם מוזיאון תל-אביב ועוד. כשרנה יצרה את המופע *גלים* הצטרפנו אליה ויצאנו אתו לסיבוב הופעות ברחבי גרמניה (1985).

כשסיימתי את לימודי התיכון היו כמה חודשים פנויים עד הגיוס ובעידודה של רנה הופעתי בתוכנית משלי במסגרת הסטודיו שלה למחול וכן היא שלחה אותי יחד עם חברתי, הרקדנית תמר בורר, לשבועיים בתיאטרון המחול המפורסם של פינה באוש בוופרטל שבגרמניה. מפינה למדתי לבטא על הבמה רגשות אנושיים. באותה עת השפיעה עלי גם להקת המחול היפנית סאנקאי ג'וקו שהופיעה בקיסריה והביאה איתה את המינימליזם היפני, בצורה ובתוכן.

התניסתי לצבא אבל קיבלתי שחרור מוקדם בהיותי רקדנית מקצועית. הופעתי עם הלהקה של רנה שיינפלד עם המופעים *גלים* ועם *דמויות* (1988) בפסטיבל ישראל וגם בפסטיבל סרבנטינו במקסיקו. באותן שנים לימדתי אצל רינה תלמידות החל מבנות 4 ועד לרמת מתקדמים. עשר השנים שלי אצל רינה (גיל 12 ועד 22) היו השנים המכוננות ביותר בהכשרתי בתחום המחול המקצועי.

הגיע הזמן להיפרד, וידידים טובים שלי בנו לי סטודיו מחול מקצועי. עבדתי על תוכנית משותפת עם תמר בורר. קראנו ליצירה *ציפור הנפש*. תמר גילמה את "הנפש" לגווניה השונים, ואני גילמתי את "הציפור". היה לי מגוון נוצות שקיבלתי מאחי, שעבד באותה תקופה אצל "איש הציפורים". לכל נוצה יש תנועה מסוימת. הנוצה היא גם חפץ וגם תלבושת. לקחתי על עצמי לגלם ציפורים שונות ומגוונות בהבעתן ובתנועתן: הייתי "ציפור האש", הייתי "הפניקס" שנשרפת לחלוטין אך עולה וחייה מחדש, הייתי "העורב" עם חרבות ארוכים מעץ מאפריקה, הייתי "ציפור הזמיר" (בקטע זה רקדתי עם כפפות כשלכל אצבע הייתה מחוברת נוצה ארוכה של

תוכי כחול, וכל תנועה הייתה מינימליסטית כל כך ומדויקת). היצירה הגיעה לבשלות ולמעבר לשלב ההופעות, אבל ברנע האחרון הכל השתנה כי חזרתי בתשובה.

חזרה בתשובה

התחלתי לגלות מחדש את הקשר שלי עם בורא עולם. נזכרתי שאני מאמינה בו, נזכרתי שהוא היה "חבר שלי" כבר בילדות. נזכרתי שהייתי "בוכה לו" בכרית, ושהוא היה "האלוקים הפרטי שלי". לא ידעתי שהוא בעצם "האלוקים של כולם". ואז לאט לאט ההכרה הזאת התחילה לחייב אותי וההתחייבות הראשונה שלי בפני עצמי ובפני בורא עולם הייתה שאני לא משתתפת בהופעות מחול בביגוד מינימלי מול קהל מעורב של גברים ונשים. התחלתי לקיים מצוות, לחזק את האמונה, להתחבר ליהדות ולהבין לאן אני הולכת. בחרתי באותה תקופה ללמוד תזונה בפקולטה לחקלאות באוניברסיטה העברית. הייתי שקועה בזה, וכך חלפו השנים, התחנתי, ילדתי את הבן הבכור כשהייתי בגיל 30. עברנו לגור בחווה ביער ירושלים במשך ארבע שנים בתנאי הישרדות, לעיתים בלי מים ובלי חשמל. התגרשתי בגיל 34 עם שלושה ילדים קטנים ועברתי לגור בעיר החרדית ביתר עילית.

בביתר פגשתי נשים נפלאות, כמו תמר אשד ודבורה נוב מבת-עין שעוסקות במחול ובחיבור לנוף דרך היהדות. יצרנו חבורה של נשים, שבה בכל מפגש מישהי אחרת מעבירה תוכן יהודי מתוך חיבור לתנועה. באחד המפגשים הללו, לבשתי שוב בגדים של ריקוד, לאחר שהתרחקתי מהם לאורך כעשר שנים, שכבתי מקופלת על הריצפה, ופתאום הרגשתי שוב את הממדים שלי, וזה היה משהו שכאילו כבר נפרדתי ממנו ושכחתי ממנו, ופה התחברתי שוב לאהבת חיים ישנה. דבורה ביקשה ממני ליצור כוריאוגרפיה בהשראת ספר המאמרים שלה ושל בעלה אילן בשם *כנפי הרוח*. המאמר "מאבדות בת מלך – מפתחות להיכל היצירה" כתוב בשני קולות: קול גברי שרואה את העולם בצורה מסוימת, וקול נשי שרואה את העולם בצורה אחרת. המאמר עוסק ב"מדרש הנסירה" המסביר כיצד על פי המדרש נבראו הגבר והאישה כשהם צמודים גב אל גב, וכל התהליך שהם צריכים לעבור עד שהם יכולים להפרד מהחיבור של גב אל גב ולהיפגש מחדש באופן מתוקן, והפעם פנים אל פנים. אירוע ההשקפה התקיים במתנ"ס של מפעל הפיס בגילה בשנים 2003-2004. זו הייתה ההופעה הראשונה שלי של ריקוד יהודי, משמעותי, ועמוק, בפני קהל נשים בלבד, שהיו צמאות לסוג כזה של יצירה. ההופעה, שעסקה בזוגיות מתוקנת, תאמה את אותם ימים שבהם חוויתי בחיי האישיים זוגיות חדשה ומתוקנת, כאשר נישאתי בשנית בגיל 36.

יצירות נבחרות

שבעת קבצנים (2006), רקדניות: חיה אליס שלמה, אהובה קורן חנית קורנפיין וקרן הובר. למדנו מתוך הספרות החסידית סיפורי מעשיות משנים קדמוניות של רבי נחמן מברסלב את הסיפורים העשירים בדימויים, בצבעים מפתיעים ובמשלים מרתקים. בכל מילה יש משמעויות רלוונטיות לחיים שלנו היום. הסיפור *שבעת קבצנים* מספר את סיפורם של שבעה אנשים בעלי מוגבלויות, שהמוגבלות היא ה"חוקה" הנסתרת שלהם. כל אחת מהרקדניות בחרה במוגבלות שונה: אחת עיוורת, אחת ללא רגליים או חרשת. אני בחרתי לעבוד על "כבד הפה" מתוך "הלב והמעין". לצערנו נתקענו בשלב ניוס הכספים והמופע לא עלה על הבמה, אבל כל אחת מהרקדניות לקחה את ה"דמות" שלה והמשיכה את העבודה איתה לעבודות במה נפרדות.

שביל האמונה (2007), כוריאוגרפיה וטקסטים: סיגל אלוני; פס קול: הוד דיין. היצירה נוצרה בהשראת לידת בני נתן. יש קטע שבו אני הולכת לאיבוד ביער, ויש גם תקווה ואמונה. אחת הדמויות במחול היתה דמות של צייר המצייר עם המכחול באוויר, ומצייר תקווה, וחיים יפים, משהו שאפשר לקום ממנו ולהמשיך אתו הלאה.

את זו אני (2014), יצרתי בעקבות השאלות האם אני מוכנה לקבל את עצמי, לעשות אינטגרציה עם כל מה שהייתי קודם? ביצירה ציטטתי יצירות שיצרתי בתחילת דרכי המקצועית. חזרתי לקחת לידי את נוצות הטווס מהסולו שרקדתי בהיותי בת 17 בסדנא של רנה שיינפלד והקרנתי על גבי הבגד הלבן והרחב שלבשתי בזמן המופע את "ריקוד הטווס". היצירה אפשרה לסגור מעגל, לחבק את הילדה שהייתי ואת כל המסע שלי, מהעבר ועד לרגע ההווה. הופעתי איתה במסגרת פסטיבל המחול היהודי *יש מאין* וגם במסגרות קטנות יותר.

סיגל אלוני רוקדת את יצירתה *שביל האמונה* (מתוך הענפים), צילום: סמדר חדד
Sigal Aloni dances her work *The Path of Faith*, photo: Smadar Hadad

יש מקום (2017), דואט עם היוצרת אהובה פרדיקס קורן.

על בסיס מקום פנוי (2017), יצרתי בהשראת תקופת ההמתנה לתשובה בנוגע להסעה של בני לבית הספר. עונה לי פקידה: "יש לו הסעה על בסיס מקום פנוי". מצד אחד זה "כן" ומצד שני נותנים לי מן תנאי מטורף ובלתי אפשרי שכזה "על בסיס מקום פנוי". המילים האלה שחררו בי משהו מאוד פנימי, והבנתי שבורא עולם אומר לי, "חמודה, רק אם את תפני מקום פנוי אצלך, הדברים בעולם יזוזו וישתחררו". ומתוך התובנה הזאת בניתי מופע שלם. בתהליך איסוף החומרים צילמתי את רגלי הולכות במקומות מגוונים. קרן רוזנברג עשתה עבורי עריכת וידאו אומנותית המלווה את המופע בצילומי וידאו של הליכות. המחול הזה עסק במקום אשר נמצא בתוך הנפש פנימה. מקום שמחפש ומבקש את קרבת ה'. זה מקום פנימי שחייב לפנות את עצמו כדי שיהיה מקום ריק ש-ה' יכול להיכנס אליו. זה סוג של התמודדות עם אבלות על מות אבי, כאשר המשפט שאומרים באופן מסורתי לניחום אבלים הינו: "המקום ינחם אתכם" ויש ב"מקום" הזה גם משהו שמבקש ללכת הלאה. כחלק בלתי נפרד מהמופע יש לי קוליסה על הבמה, כמו שער אשר נכנסים ויוצאים דרכו, או, כמו ספר שנפתח ונסגר. הופעתי עם המחול הזה באירוע חשיפה מיוחד שהתקיים לפני נשים הנמצאות בעמדות של קבלת החלטות עבור מופעים בציבור החרדי.

נסתר (2019), הוא עיבוד מחודש של יצירה עם נוצות טווס אשר יצרתי בגיל 17. הפעם ליוותה אותי בנגינה חיה על הבמה הצילנית מעין ליניק, בתה של הזמרת אתי אנקרי, שחזרה גם היא בתשובה לפני כעשרים שנה. עם סיום המופע לקחתי נוצה אחת על כף ידי ועשיתי עם היד תנועת "שלום" לקהל. בתנועה הזאת רמזתי לקהל שאני פורשת, שאני יוצאת לחופשה ללא תאריך חזרה. אני לא מתחייבת על כלום, אבל האהבה עוד תנצח.

יכיום?

סיגל אלוני עוסקת בליווי מקצועי של מתמודדי נפש, בעיקר עם הפרעות אכילה, והיא רואה בכך את השליחות הנוספת שלה בעולם. היא שואפת לחבר בין העולמות וליצור אמנות כתרפיה, בתחומי אמנויות הבמה והקולנוע. בנוסף, היא מלווה רוחנית ומטפלת בנשטאלט ותנועה.

שושי ברוידא - בית הספר הראשון למחול לנשים חרדיות

שושי ברוידא (ילידת 1977) החלה לחולל את המהפך במחול החרדי לפני כשני עשורים. היא פתחה את בית הספר המקצועי הראשון למחול, שכלל לימודי בלט קלאסי ומחול מודרני. מדי שנה העלתה מופעי מחול במקומות מכובדים, דוגמת בנייני האומה בירושלים, היכל התרבות בירושלים ואולם זראר בכר, ובשנת 2009 הופיעה במסגרת פסטיבל ישראל. תלמידותיה הן בין המובילות בתחום פיתוח המחול המקצועי בציבור החרדי עד היום.

לאחר עשרים שנות פעילות אינטנסיבית, התעוררו אצלה שאלות מהותיות וערכיות ביחס לשליחות שלה ולתפקיד המחול המקצועי בחברה החרדית. היא הלכה להתייעץ עם הרב שלה, שהמליץ לסגור את בית הספר למחול, ולהפנות את הפעילות שלה לערוצים אחרים של עשייה ויצירה במסגרת הציבור החרדי. שושי סגרה את מפעל חייה מהחלטה ערכית שנובעת מאמונה חזקה. בעקבות סגירת בית הספר התעורר דיון ער סביב הסוגיות העוסקות בתפקידה ובמקומה של האמנות בציבור החרדי.

בימים אלה שושי כותבת ספרים וטורים עיתונאיים, מפיקה אירועי תרבות לציבור החרדי, מספרת על במות בארץ ובעולם על המסע האישי שלה, על ההחלטה החד משמעית שלה לסגור את מפעל חייה מתוך הקשבה וקבלה של דעת תורה.

חיה אליס שלמה - "תנועה שמשקפת רצון עליון"

חיה אליס שלמה (1971) היא מייסדת "הללו" - בית הספר הגבוה ללימודי מקצועות המחול, ובעקבותיו ייסדה את "פסטיבל המחול היהודי יש מאין". היא נולדה להורים שנולדו ועלו ממרוקו וגדלה בשכונת שיקום בדרום תל-אביב בה רוב

משפחות העולים הן קשות-יום. הקהילה היהודית בקליבלנד אימצה את השכונה, וכל החוגים במתנ"ס היו פתוחות בפני משפחות העולים החדשים במחירים סמליים. התרבות הישראלית העכשווית לא הייתה נוכחת בשיח של המשפחות השורדות את המעבר לארץ החדשה, אך חיה אליס הייתה צמאה לתכנים הללו. להלן תקציר סיפורה: יום יום הלכתי בשמחה לחוג אחרי! חוג ציור, חוג מוסיקה, חוג קרמיקה, חוג רקמה. במסגרת חוגים אלו התחלתי ללמוד בלט כבר בגיל 6. חלמתי לרקוד במקומות מקצועיים, אבל המצב הכלכלי לא איפשר זאת. אני זוכרת שכשהייתי בת 12 ביקשתי מאמי לרשום אותי ללמוד באולפן בת-דוד, ואמא שלי ענתה בכאב עצום: "אין לנו את הכסף לשלם לכרטיסייה של האוטובוס, ובוודאי שלא אפשרות לעמוד בתשלום החודשי עבור הלימודים המלאים בבית-דוד". הלכתי כל שנה להיבחן ללימודי המחול בבית-דוד וחשבתי לעצמי שאעבוד כבייביסיטר כדי לממן את הלימודים. אבל זה לא קרה. בגיל 18 התניסתי לצבא והייתי מדריכת ספורט. התמקצעתי בכל תחומי הספורט: התעמלות קרקע, אתלטיקה קלה וספורט תחרותי. אחרי הצבא נסעתי להודו, שם למדתי ריקוד הודי. אחרי שחזרתי לארץ מהמזרח, אמרתי שאני צריכה "למצוא את עצמי" ושמעתי קול פנימי שאמר לי שאם אני צריכה לעשות משהו זה קודם כל לחזור לרקוד! וסוף סוף התחלתי ללמוד באולפן בת-דוד.

העולם שממנו באתי לא הצליח להבין מה אני עושה. בני משפחתי שאלו אותי: "מה? את תהיי מורה לריקוד?"; "איך תתפרנסי מזה?"; "אולי תהיי מורה לאנגלית?"; "מה תעשי בתור רקדנית?"; האמירות המחלישות הללו יצרו אצלי מאבק פנימי מתמשך: האם להקשיב לקולות החיצוניים הללו או לשמוע ללב שלי. שמעתי ללב שלי ונרשמתי לאקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים. לקחתי את הלימודים ברצינות, ואהבתי כל רגע.

חזרה בתשובה

בשנה השנייה ללימודי באקדמיה התחלתי לעבור תהליך של חזרה תשובה. מצאתי את עצמי מתחבאת במדרגות החירום של האקדמיה ואומרת בהפסקות תהילים. הסתרתי את כל התהליך הפנימי שאני עוברת כדי שחס ושלום אף אחד לא יראה אותי מתפללת, כי זה לא "מקובל". אבל זה היה פנימי וחזק כל כך ששום כח חיצוני לא יכול היה לעצור את זה! הבנתי שאני צריכה לעזוב את האקדמיה, לעזוב את קבוצות המחול בהן רקדתי ולהפסיק לרקוד בשבת. זאת הייתה פרידה מהחלום שעוד לא התחלתי להגשים. האם לבחור בריקוד או, האם לבחור ביהדות? זה לוה בפחד גדול. ידעתי שאני חייבת למצוא את התשובה בתוך הספרים והמקורות היהודיים. רציתי לדעת אם מותר או אסור לי כאישה לרקוד לפי היהדות, ואז מצאתי ליקוטי מוהר"ן של הרבי נחמן מברסלב, וכך נכתב:

אילו העולם היה יודע תורה אחת שכתבתי, עם הניגון והריקוד שלה, היה העולם כולו מתבטל מגדול עוצם התענוג הנדול והנורא, שהו הריקוד, היינו התענוג הנדול מכל התענוגים" ורבי נחמן קם ורוקד בעצמו בחדר!

רבי נחמן כותב שצריך להזיז את הידיים והרגליים והאגן והעיניים ובעצם הבנתי שהוא אומר לי אישית "את יכולה להיות גם אישה שמחוברת ליהדות שלה וגם לרקוד באופן ראוי!" הרגשתי שקיבלתי "פתקה משמיים". אבל איך מתרגמים מידע זה לחיים שלי במחול בעולם היהודי? אף אחד סביבי לא רוקד באופן ראוי על פי התפיסה היהודית, אך ידעתי שהבחירה נעשתה!

עברתי מעולם מוכר וידוע כרקדנית מקצועית, שקמה כל בוקר, מתמתחת, לומדת, הולכת לחזרות ומתכוננת להופעות, לצעירה שקמה בבוקר ולא יודעת מה לעשות. הייתי עסוקה בתפילות ובתחנונים לבורא עולם שיראה לי את הדרך למלא את החיים שלי מחדש בריקוד שהוא ראוי, טהור וכשר, ריקוד שנאמן לבורא ולדרך שלו.

רבי נחמן כותב על "המנגן הכשר": "והיה כנגן המנגן". כאשר האדם המנגן הוא אדם כשר, אזי הניגון היוצא ממנו הינו ניגון כשר. כך גם בתנועה. הבנתי שאם אני עצמי אעשה את העבודה הנדרשת ממני מבפנים, גם התנועה שתנבע מתוכי החוצה תהיה ראויה. הבנתי שאם האדם הרוקד את הריקוד, קשור לתורה,

לקדושה, לדי אמות של הלכה, אזי "והיה כנגן המנגן" – האדם וכלי ההבעה שלו הופכים לאחד: האדם והכינור שלו הופכים לאחד, הכלי החיצוני והכלי הפנימי הופכים לאחד, וכך גם בתנועה: יראת שמיים, צניעות, הלכה, הם "כלים" הבונים דרך מסוימת בתוך הנפש, ופותחים דרך חדשה כיצד להרגיש, לחשוב ולהתבונן בעולם – הנפש הרגישה הזאת מייצרת מתוכה תנועה מסוימת ומדויקת בנוף. ככל שהאדם מושפע ומחובר יותר לחשיבה ולהשראה, אזי ההשראה הזאת מתבטאת בתוך תנועות הגוף שלו. כך גם אישה יהודייה שמקיימת תורה ומצוות, והולכת בדרך של קדושה, הנפש שלה משפיעה על הדרך שבה הגוף שלה נע בעולם. ברנע שאת מתבוננת בעולם מתוך עיניים אלו, את רואה שינוי. מה שמשפיע על התנועה היא ההבנה שאני מייצגת משהו.

כתבתי מופע המתאר את סיפור התשובה שלי ומצאתי את עצמי מתחילה להופיע עם המופע במסגרות נשיות כמו אולפנות, בבתי ספר דתיים של בנות, בכנסים של נשים. בסוף כל מופע ניגשו אלי נשים וסיפרו לי כמה הן כמהות לרקוד, כמה הבנות שלהן היו רוצות להביע עצמן במחול, והן היו רוצות לאפשר להן באופן המנותב בדרך יהודית. הייתי חוזרת הביתה עם כל הרצונות הללו.

התחלתי לעלות בכתב את החזון שלי על מקום כזה, מקום שבו כל אישה שיש לה רצון להביע את עצמה בתנועה, להתחבר לגוף שלה, ליצור ולהיות על במה תוכל לבוא ולהתחבר אליו ממקום מתוקן. החלום שנוולד היה גדול מהתנועה האישית שלי: חלום להקים מסגרת לימוד מקצועית לכל אישה חרדית שתוכל להתפתח בו, להגיע בו לדיוק התדר הגופני והרוחני ביחד. ככה נרקם רעיון בית הספר הגבוה למקצועות המחול "הללו".

בשנת 2004 הייתי כבר חרדית, נשואה, אם לשלושה, בהריון עם הילד רביעי. עברנו לגור בשכונת בית וגן בירושלים, עדיין בודדה בחלומות לרקוד באופן מקצועי, ואז זה קרה. בשעת אחרי הצהריים אני מדפדפת בידיעון השכונתי החרדי ורואה פרסום למופע מחול הפיל והעכבר מאת היוצרת שושי ברידא המיועד למגזר החרדי, לנשים בלבד, בהיכל התרבות "בית העם" בירושלים, באולם זראר בכר. אני וחברתי הלכנו לראות את המופע הזה. זה היה החלום בהתגשמותו! יותר משש מאות צופות הגיעו לראות את המופע הזה. הסתכלתי סביבי והבנתי שבמדבר הזה שבו חייתי יש נווה מדבר! יש בו באר! יש מעיין! התעוררה במלוא עוצמתה האמונה החדשה/ישנה! האמונה שאפשר ומותר לרקוד! כאישה יהודייה וחרדית! עד לאותו רגע הייתי טוטאלית כל כך בתהליך החזרה בתשובה שלי, אשר כלל ניתוק מוחלט מעולם המחול, ועשיתי כל מאמץ שלא יזהו אותי מהעולם הקודם שבו הייתי. הייתי עסוקה בלהתאים את עצמי לתוך העולם החרדי. אבל בפנים לא נפרדתי מעולם מהגעגע ומהכמיהה לרקוד בעצמי, ומהשאיפה להביא מחול מקצועי ואיכותי לאחיותי הנשים והנערות.

עוד באותה שנה, ניגשתי למנהל מתנ"ס קריית יובל שהיה בקרבת מקום. ספרתי על החלום לפתוח בית ספר למחול עבור נשים דתיות וחרדיות. הוא שמע, הוא שתק, ואמר לי שהוא יחזור אלי. כל יום הייתי לטלפון שלו. הוא חזר אלי אחרי שלושה חודשים, ואמר שהחליט לפתוח פעילות חדשה במתנ"ס בסטודיו למחול, עם רצפת פרקט, מראות ובר. הוא הזמין אותי לנהל את מערך שיעורי המחול. נפתחו שיעורים לבנות, לנערות ולנשים. הסטודיו היה מלא מבוקר ועד לילה בשיעורים. הצמא שפגשתי בשטח היה עצום. בשנת 2008 בית הספר גדל באופן כזה, שהיה ברור שאנחנו בפריצת דרך משמעותית, המצריכה חללים גדולים יותר ומערכת ניהול גמישה יותר לצרכים הספציפיים שלנו כבית ספר מקצועי למחול, הפעם מחוץ למסגרת המתנ"ס.

פתחתי את בית הספר למחול בירושלים כעמותה בשם "הללו", כשהיעוד היה לקחת את כוחות הגוף ולחבר אותם לנפש, כדי להלל ולשיר ולרקוד לבורא עולם! זה לא "אגנדרפי" אנושי, אלא חיבור ורתימה של כל הכוחות האנושיים כדי לנעת במשהו שהוא הרבה מעבר לאנושי. החל מסע יצירתי שמחפש לחבר את העבר עם ההווה, מחפש את החיבור של התנועה הפנימית עם הצניעות והתודעה היהודית, מחפש את מה שהקדוש ברוך הוא רוצה: שנתחבר אל העולם מתוך חיבור לבריאה, להוויה, להתחדשות המתמדת, שמייצרת הווייה, הלל ושבח! חיפשתי את "הנשיות

המקודשת", השונה מהנשיות המוחצנת. העטיפה הזאת, שהלבושים שלה לא לקחו מהאישה את הנשיות, אלא צבעו את הנשיות בצבע מאוד מלכותי בעולם. רציתי למפות את עולם הדימויים של האישה היהודייה, לחקור מה מעסיק אותה, מה העולם שאיתו היא מתמודדת, וכיצד מתוך עולם הדימויים הזה, הצבוע בצבעים אחרים, נולדים הנושאים ליצירות המחול בשפה חדשה.

ביהללו" קיימים מספר מסלולים: מסלול הכשרה למורות למחול, מסלול להכשרת רקדניות מקצועיות, מסלול להכשרת כוריאוגרפיות, מסלול להכשרת מקצועות הבמה (פרפורמנס ויצירה על במה, בימוי, תאורה, סאונד והפקה), וגם שלוש להקות להקת "הללו": להקת מחול מודרני בניגון יהודי, להקת "האנסמבל הללויה"; הלהקה הצעירה של רקדניות בוגרות "הללו"; ו"האנסמבל לבלט" להקת מחול בשפת הבלט הקלאסי.

בשנת 2012 יזמתי והקמתי את פסטיבל המחול היהודי "ש מאין, המתקיים מזה למעלה מעשור. בכל שנה עולות בו יצירות בכורה של הופעות מחול נשי מקוריות, עם נושאים השאובים מתוך עולם התוכן היהודי ותהליך היצירה מלווה לכל אורכו. הפסטיבל מקבל תקצוב מטעם משרד התרבות, עיריית ירושלים וגורמים נוספים. בשנת הקורונה הוחלט שפסטיבל המחול יתקיים דרך הפלטפורמה של צפייה באמצעות "זום" (Zoom). מופעי המחול הוקלטו מראש ושודרו לאלפי נשים ברחבי הארץ והעולם. בעקבות החשיפה לה זכתה להקת המחול "הללו", יצאנו להופעות בהולנד בשנת 2019, ובלונדון בשנת 2023.

להקת המחול "הללו" – יצירות נבחרות

כל עצמותי תאמרנה (2011). כוריאוגרפיה חיה אליס שלמה, רקדנית: חיה אליס שלמה. יצירה בהשראת המשפט "ממעמקים קראתיך ה'". הסיפור שנשזר בין האדם לבין הקדוש ברוך הוא הכולל קשת הרגשות בקשר עם בורא עולם.

ילדים זה שמחה (2011), מוזיקה: שלמה בר – כוריאוגרפיה חיה אליס שלמה. רקדנית: חיה אליס שלמה. היצירה עוסקת בשינויים בגופה ובתנועתה של האישה לאורך מעגל חיי הנשים, בדיקה לשפה התנועתית של יוצאי מרוקו.

ששת ימי המעשה (2012). כוריאוגרפיה: שקד דגן. רקדניות: חיה אליס שלמה, אמונה בן גרא, חנה מירון, עדי אשורי ורונה מולכו. היצירה עוסקת בשינוי המבדיל בין התנועה בששת ימי החול לבין התנועה בשבת.

ההקפה השביעית (2014). כוריאוגרפיה שקד דגן. רקדניות: חיה אליס שלמה, אמונה בן גרא, חנה מירון, עדי אשורי. המופע בהשראת מחקרה של ד"ר נורית סירקיס בנק אודות היבטים חזותיים של חתונות חסידיות עכשוויות בישראל. לצד היצירה המחולית הוצגה תערוכת צילומים של הצלם עזרא לנדאו וניתנה הרצאה בליווי שקופיות של ד"ר סירקיס בנק.

עטרה הפנר – השתוקקות לחיבור בין הנפש והגוף

עטרה הפנר (ילידת 1988), חרדית מבית, הקימה בשנת 2010 את "בית הספר למחול של עטרה הפנר" בבית שמש, ואת להקות המחול "נויה" ו"נשימה" (2013). להלן תמצית סיפור חייה: כילדה היה לי צמא למחול, הלכתי לרקוד במסגרות הרגילות שהיו קיימות אז. החברה החרדית פונה באופן כללי אל השכל, מדגישה את הלמידה כערך חברתי, ובתקופה שבה הייתי נערה הרגשתי שמוסדות החינוך החרדיים של ה"מיניסטרים" לא נתנו מספיק מקום וביטוי ראוי לאמנות, ליצירה ולהבעה אישית. למרות שכלפי חוץ הייתי מאוד חברתית, הרגשתי בודדה במקום הפנימי והיוצר שבתוכי. חוויתי חוסר שקט וחוסר סיפוק מהקיים באזור.

בימי ראשון הלכו כל הבנות ל"ריקודי עם". הייתי בת 14 כאשר מישהי ראתה אותי רוקדת ואמרה לי שאני מאוד מוכשרת ושאני חייבת לפתח את עצמי בתחום המחול. זו הייתה בדיוק השאיפה שלי, אך לא ידעתי כיצד להגשים אותה. אותה אישה הזמינה אותי לקחת שיעור ניסיון בבית הספר המקצועי למחול של שושי ברידא. אמנם, במסגרת בית הספר "בית יעקב" היה אסור לקחת חוגים מחוץ לבית הספר, אך הצלחתי לשכנע את ההורים שלי לאפשר לי לקחת שיעור ניסיון. אותו

שיעור ראשון במחול היה עבורי משנה חיים! כאן הרגשתי שמצאתי את מה שהנפש שלי תמיד חיפשה, גם ברמה הפיזית וגם מתוך הנפש היוצרת שלי, עוד הרבה לפני שידעתי מה זה בדיוק. הרגשתי כמו מים לנפש צמאה. הרגשתי שזה הדבר שחיפשתי אחריו כל השנים, שהמחול המקצועי הינו מה שאני זקוקה לו על מנת לחיות את חיי במלואם. ההורים שלי תמכו בהמשך לימודי בבית הספר למחול של שושי ברידא. עד היום אני מודה להם על רוחב האופקים שלהם, על האמון שהם נתנו בי.

בבית הספר למחול של שושי ברידא, התחיל מסע החיים המקצועי שלי. זה היה עבורי ריפוי לכל הסבל ולכל התסכול שחשתי לאורך כל השנים עד לאותו רגע. התמסרתי לריקוד, וידעתי שזו השליחות שלי. בבית הספר של שושי לימדו מורות שהגיעו מחו"ל, ובהן טרה פרידמן, רקדנית מחול מודרני שרקדה בקנדה ועלתה לישראל, וכן לורנה היימן, בוגרת בית הספר ניוליארד בניו יורק. הדרישות שלהן היו גבוהות. הרבה תלמידות לא הבינו את הדרישות, אבל אני הבנתי אותן, כי הן לימדו את שפת המקצועיות, את המשמעת הנדרשת מרקדנית מקצועית. השנה הראשונה בבית הספר למחול עברה כמו חלום. בסוף אותה השנה הראשונה הבנתי שהתחלתי לרקוד בגיל מאוחר מאוד יחסית, ושיש לזה מחיר בגוף וגם בנפש. הבנתי שאני צריכה להשלים פער עצום. למרות כל האתגרים הללו, הצלחתי לסגור את כל הפערים לאחר עבודה ומאמץ מרובים, ומעבר לכך מצאתי במחול משהו שהוא באמת "שלי" – התשוקה שלי, הצורך שלי, ההתרגשות שלי והיצירתיות שלי!

בציבור החרדי לא הייתה באותה תקופה לגיטימציה לעסוק באופן רציני ומקצועי במחול, וסביב נושא המחול התפתח בבית המשפחה דיון נוקב ולא פשוט. על פי תקנון בית הספר, אסור היה ללכת לחוגים מחוץ למסגרת בית הספר, כדי לאפשר למוסדות החינוך פיקוח הדוק על כל התכנים שאליהם נחשפות הבנות, אבל החוגים שהוצעו בבתי הספר החרדיים היו עבורי בלתי מספקים ורחוקים ממקצועיות בתחום המחול. מצד אחד, ההורים רצו לתת לי תמיכה ועידוד לפיתוח תחום שהיה יקר כל כך וחשוב לי, ומצד שני הוריי חששו שהחיפוש אחרי המענה המקצועי בתחום המחול ירחיק אותי מערכי היהדות ומקשרים חברתיים תקינים בתוך החברה החרדית. לשמחתי, ההורים ליזו אותי צעד אחר צעד ונתנו בי אמון עצום. הם קידמו את השאיפה שלי לשלב את "עבודת הגוף", בדרך להיות רקדנית מקצועית, יחד עם "עבודת הנפש" הנדרשת על מנת להתפתח מבחינה רוחנית כאישה השייכת בשלמות לציבור החרדי. מתוך האמון העמוק הזה שהורי נתנו בי, יכולתי ללכת ללמוד ריקוד מקצועי גם במקומות חילוניים, מבלי שהדבר יפגע בזוהר החרדית שלי וברוחניות שלי. כך למשל, במקביל ללימודי אצל שושי ברידא לקחתי שיעורי בלט אצל המורה סוולטנה בסטודיו שלה בשכונת רמות. סוולטנה הייתה רקדנית בלהקת ה"בולשוי" במוסקבה ואימנה רקדנים מקצועיים מלהקות מחול ידועות, על פי שיטת האימון הקפדנית אותה למדה ברוסיה. היא הייתה קשוחה ודרשה מתלמידותיה להגיע לקצה גבול היכולת שלהן.

כשהייתי בת 16, שושי קיימה תחרות כוריאוגרפיה. התחרות הייתה בנויה משלושה שלבים והביאו צוות מקצועי לשיפוט המחול, מחוץ לצוות הקבוע של בית הספר למחול. עבורי תחרות זו הייתה תענוג צרוף! חוויתי לראשונה תהליך יצירתי, פנימי, עמוק, הנובע מתוכי החוצה. היה לי משהו מאתגר, מרגש ויצירתי לחשוב עליו, להשתעשע בחשיבה עליו בין כל שאר הפעילויות שלי. הקבוצה שלי זכתה במקום ראשון בתחרות וזה פיתח אצלי את הצד היצירתי והנכיח בי את הידיעה שיש בידי את הכלים לבנות יצירה.

במכון וינגייט עשיתי במשך שלוש שנים הכשרה מקצועית למדריכות מחול. במקביל למדתי אצל נדיה טימופייבה, המנהלת האמנותית של תיאטרון בלט ירושלים מיסודה של הפרימה בלרינה של הבולשוי, נינה טימופייבה. הבנתי שכדי להפוך להיות רקדנית טובה אני חייבת לצאת מאזורי הנוחות שלי. לעמוד בזמנים, לעמוד במשמעת ובמשימות שבמבט ראשון נראות היו בלתי אפשריות. למתוח את הגבולות שלי, זו מקצועיות. אני מרגישה שאצלי האימון המנטלי היה שם מההתחלה והיה לי את כח הרצון לדחוף את הגוף מעבר ליכולות שלו. לי זה נתן השראה, וזה נתן לי מחויבות. היו תלמידות אחרות שלהן זה היה קשה, כי הן באו "להנות". אני –

"באתי לעבוד!" הבנתי שזה דורש ממני להתמסר, זה חייב אותי להעז. זה חייב אותי להסכים להיות במקום "לא יודע".

הקמת בית ספר למחול

נישאתי בגיל עשרים והקמתי את "בית הספר למחול של עטרה הפנר". אחת המטרות שלי בהקמת בית הספר למחול הייתה להקים מסגרת מקצועית שתתאים לערכי החברה החרדית ולאורחות חייה. היו לי הרבה אומץ וגם הרבה תמימות להקים את בית הספר למחול. האמת הקשה היא שבתחילת הדרך נתקלתי בהרבה התנגדות לבית הספר. אימהות היו באות לצפות בשיעורים, יושבות לאורך שיעורים שלמים ואמרו שבאם יפנו אליהן מטעם ההנהלה של מוסדות החינוך הן יאמרו "היינו שם, ישבנו שם, אנחנו יודעות לאן אנו שולחות את הבנות שלנו, הכל מתנהל במקצועיות וברוח הראויה לציבור החרדי". בסוף השנה השנייה קיבלתי טלפון מסגנית המנהלת של אחד מהסמינרים החרדיים המשמעותיים, שסיפרה לי שהצוות החינוכי שלהם הגיע לצפות במופע הסיום שלנו. הם ראו עד כמה כל הפרטים מדויקים ומתאימים לציבור החרדי, הן מבחינת הלבוש, והן מבחינת התנועות והתוכן. כך למעשה גם האימהות של התלמידות וגם מורות ומנהלות המסגרות החינוכיות נתנו לי את ה"אור הירוק" המלא להמשיך הלאה במשימה שלי מתוך הסכמה מלאה של המעטפת החרדית.

בבית הספר למחול חשוב לי שלכולן יהיה "מקום". לכל רקדנית מגיע שיהיה לה מקום בקדמת הבמה. חשובה לי בריאות הנפש והאיזון הפנימי של כל הרקדניות, מעבר לבריאות הגוף. אני עושה כל מאמץ לתת לכל תלמידה, לכל רקדנית ולכל יוצרת, את המקום המדויק והייחודי שלה, בלי משחקי אגו ומניפולציות הקיימים ברחבי עולם המחול. בהכירי בתרומה של תחרות כוריאוגרפיה שהתנסיתי בה בבית הספר של שושי, גם אני מקיימת תחרויות כאלה בבית ספרי.

אבא שלי גם אמר לי שחשוב "להיות טוב בעיני אלוהים ובעיני אדם". אני לא מבטלת את התלמידות שלי, אני לא מייצרת "מודל לחיקוי", אלא מחנכת את התלמידות שלי לפתח את הקול האישי שלהן. אני אישה עצמאית וצריכה שתהיה לי אפשרות "לחשוב אחרת". זהו מוטו מרכזי עבורי, אשר העברתי למורות ולתלמידות שלי: לכל אחת ואחת יש את האפשרות לחשוב אחרת.

אבא שלי, שתמך בי לאורך כל הדרך, החדיר בי את הערך, "את צריכה להיות שקועה בעשייה טובה, כל השאר לא קשור אלייך". שנינו הבנו את החשיבות של קבלת הסכמה לבית הספר מראשי ומובילי הדרך של הציבור החרדי. הוא הלך לכן של הרב אלישיב והסביר שאין רשות צפייה לבנים ולנערים, שכל המוזיקה היא אינסטרומנטלית ומגיעה ממקורות חרדיים, שצוות המורות המקצועיות משתייך לציבור החרדי, ויותר מזה, מטרת בית הספר הינה להכשיר רקדניות ומורות בתוך המסגרת הערכית החרדית. לשמחתי הגדולה, הרב נתן את האישור הרבני ההלכתי ליבית הספר למחול של עטרה הפנר.

הקמת להקות

במסגרת בית הספר הקמתי את הלהקה הייצוגית, להקת "נויה", להקה של הרקדניות הבוגרות של בית הספר שעברו תהליך לימודי מעמיק, לאורך לא פחות מחמש שנים. בנוסף, הקמתי את להקת "נשימה", להקת מחול של רקדניות שלמדו במסגרות שונות והגיעו לבשלות יצירתית ברמה הנדרשת להשתתפות בלהקה. הלהקות ובית הספר למחול זוכות להכרה מקצועית ולתמיכה כלכלית מטעם משרד התרבות, ומופעי הבמה מועלים במסגרת פסטיבל מחול.

יצירות נבחרות

הספסל (2010), דואט, כוריאוגרפיה: עטרה הפנר; רקדניות: דיני לואיס ועטרה הפנר. היצירה נוצרה בהשראת הקשר הבינאישי המתפתח לחברות. היצירה ביקשה להביע את מהלכי הנפש המורכבים: רצון משותף, ריחוק, געגוע, פיוס וקירבה מחודשת. כל הרגשות הללו קיבלו ביטוי תנועתי. היצירה הועלתה כפרויקט גמר בסמינר וינגייט. יש לי הרבה ביקורת עצמית והיא התעצמה בביקורת שלילית שקיבלתי מאחת המורות שהערכתי ביותר. "לא הצלחתי להבין מה התכוונת להגיד", היא אמרה. האמירה הזאת כמעט שברה אותי לגמרי. לשמחתי, שמעה

את ההערה הזאת חברה וקולנה יוצרת, הרקדנית ניטי פורנס, שאמרה לי מיד באותו רגע: "זה בכלל לא משנה אם היא מבינה או לא מבינה את המחול שלך. מה שבאמת חשוב זה שאת מבינה את היצירה שלך וחייה אותה". עד היום אני אסירת תודה לניטי פורנס על המילים הללו, על נדירות ורחבות הלב של יוצרת אל יוצרת, שנתנו לי את הכח להאמין בכוחות הטמונים בי ולהמשיך לפתחם.

מעפר קומי (2017), כוריאוגרפיה: עטרה הפנר, בביצוע "להקת נשימה". היצירה מבטאת כיצד נטיות נפשיות השואבות מיסודות שונים – העפר, המים, הרוח והאש – מקיימות ביניהן דיאלוג על רקע המתח המתמיד שבין ימי המעשה לבין השבת, בין אפלטון עולם העשייה לבין טהרת שבת.

היום הזה (2019), כוריאוגרפיה: עטרה הפנר, בביצוע "להקת נשימה". היצירה מתחקה אחר התמודדותו המתמשכת של האדם עם הצורך בשליטה, תחילה כעיסוק ילדותי המסב אושר ומלווה בסקרנות, וכלה בצורך נוקשה, מעיק ומכאיב, אשר מטלטל את האדם ונידון לכישלון. חלקה הראשון נע על פני רצף ההתפתחות, ואילו חלקה השני בוחן את התגובות לאובדן השליטה ומעניק שפה לדילמה המתלווה אליהן.

חדרי הלב (2021), כוריאוגרפיה: עטרה הפנר, בביצוע "להקת נשימה". היצירה צמחה בתקופת מגיפת הקורונה בתוך ההתמודדות החדשה עם האתגרים של בידוד וסגרים, בהם נמנעה מאיתנו קרבה ולמדנו לחשוב אחרת על קרבה אנושית, ועל הקשר שלה עם יחסים, הדדיות, ערבות וחמלה. העבודה המחולית דרך ה"זום" הנכיתה מתח תמידי בין האינדיבידואליות של הרקדניות לבין יצירה משותפת, וקראה לרקדניות לחפש בתוך עצמן תשובות יצירתיות לאתגרים התנועתיים הנובעים ממגבלות של מרחב, זמן והיעדר תנאים. החקירה במפגשי ה"זום" זרעה את הזרעים לקולה הייחודי של היצירה, כאשר עם חידוש הפעילות בסטודיו ניתן היה לעמוד מקרוב על אופיה וחלקיקי החוויה התאחדו לפסיפס המספר סיפור של תהליך ושל תקופה.

פשט, רמו, סוד (2022), כוריאוגרפיה: עטרה הפנר, בביצוע "להקת נשימה". היצירה בודקת את הראייה המהירה והמוחשית אשר יוצרת תמונה עזה המעוררת כוחות פנימיים. אנו חודרות את התמונה השטחית ומחפשות רבדים של משמעות המאפשרים חירות אישית מתוך פרשנות מחודשת.

ניטי פורנס – מחול פורץ גבולות

ניטי פורנס (ילידת 1982) הינה כוריאוגרפית, רקדנית ויוצרת רב תחומית, מורה למחול ולתנועה, המשתייכת לאחת החסידיות הגדולות והשמרניות בציבור החרדי. **ניטי מספרת:** גדלתי באנטוורפן, בלגיה, למשפחה חסידית, דור שלישי של ניצולי שואה שעברו את הזוועות על בשרם. השואה הייתה נוכחת מאוד בתוך החיים בבית וכך גם השמירה הקפדנית על התורה והמצוות. השפות שלי בילדות היו יידיש מהבית, פלמית בלימודי חול בבית ספר, בכיתה ה' לימודי צרפתית, ובכיתה ז' לימודי אנגלית. את העברית פגשתי כשפה מדוברת רק הרבה יותר מאוחר בחיי. אנטוורפן הינה עיר אירופאית, היסטורית ומאוד תרבותית. כילדה, ראיתי ברחובות שלטים על מחזות תיאטרון, קונצרטים, מופעי בלט, אבל עבורי, כילדה חרדית "שמורה" זה לא היה קשור אלי בשום צורה. זה היה משהו מחוץ לעולם שלי באופן מוחלט.

בעולם זה צמחה בי בילדות התשוקה למחול. עברתי דינמיקה רגשית לא פשוטה של שאלות זהות: "מי אני – האם אני פה רק בשביל עצמי? או שהתפקיד שלי הוא להמשיך את שושלת הדורות?". זה היה עבורי חיפוש מאוד משמעותי וכבד! הייתי חייבת, לא רק עבור עצמי, למצוא את המקום שמחבר את התשוקה של הלב להיות יוצרת, כוריאוגרפית, רקדנית מקצועית, עם ההשתייכות לציבור החרדי, השמרני, עם כל הגבולות הברורים שעל פיהם גדלתי ושלפיהם אני ממשיכה לגדל את ילדי. זו ממש משימת חיים למצוא את האזון הזה, את המקום המאפשר יצירה חופשית בתוך מערכת עם גבולות מאוד ברורים. היום ברור לי שאני עושה זאת לא רק עבור עצמי, אלא עבור נשים ובנות רבות מתוך הציבור החרדי, שמחפשות את הביטוי ואת האזון האלה. היום אני יכולה להניד שאחרי שנים של חיפוש אני מודה לבורא העולם, שהיה איתי לאורך כל התהליך הזה. ומה שחשוב זו לא רק התוצאה, אלא התהליך עצמו!

גדלתי לתוך מערכת שאני גאה להמשיך אותה. אני ממשיכה פה משהו שהוא הרבה יותר גדול ממני. אפשר לקרוא לזה "שליחות", אפשר לקרוא לזה "חזון". גדלתי בשאיפה להיות "מחנכת" – יודעת שיש לי מסרים להעביר הלאה – כבר מגיל צעיר ידעתי להעביר טוב שיעורים, לדבר עם נערות שרוצות ומחפשות עומק – והיום אני מבינה שאת המסרים הללו אפשר להעביר גם ב"שפת הגוף" על הבמה.

המפגש הראשון שלי עם עולם המחול היה בבית הספר התיכון החרדי באנטוורפן בהצגת "פורים שפיל" (הצגת פורים). מנהלת התיכון כתבה את המחזה, את התכנים, והיא גם בימה אותו. תלמידות בית הספר היו השחקניות, הרקדניות והזמרות במקהלה. המנהלת נתנה לי משימות בלתי שגרתיות ככוריאוגרפית בצעדי הראשונים. באחת הסצנות בהצגה הייתה מסגרת ענקית שבתוכה עמדו דמויות שייצגו את הסבים והסבתות – כביכול עומדים קפואים בצילום ישן – ואז הם כביכול "חוזרים לחיים". הדרכתי את הבנות בתחילה לנוע בתנועות "חורקות" – כמו מכונה שלא עבדה זמן רב, והתנועות הראשונות שלה "קשות" ו"חדות" ורק לאחר זמן הגמישות והתנועה הטבעית חוזרת אליה.

כשעבדתי ככוריאוגרפית למסיבות סידור ומסיבות סיום, הייתי צריכה לניס אל"י את התלמידות להסכים לחשיבה מחוץ לקופסא שהבאתי בפניהן, והדבר שכלל אצלי את היכולות הללו גם בהמשך. בילדות מצאתי את עצמי כ"מנהיגה", אבל בצורה אחרת: ה' שם אותי להיות במקום כזה, משפיעה בדרך אחרת. בנות שלא הרגישו עצמן בנוח בחברה של הכיתה מצאו את הדרך להגיע אלי. בעבר הייתי מתנגדת לזה ולאט לאט אני עושה עם זה שלום.

במקביל למוסדות היהודיים החסידיים שאני ומשפחתי השתייכנו אליהם, היו מוסדות יהודיים נוספים. כך למשל, היו מוסדות חינוך של ארגון "בית יעקב" בעיר אנטוורפן, ואני זוכרת את ההשפעה העצומה שהייתה להצגה השנתית שלהם עליי. בחסידות קיימו את האירועים בתוך מבני הקהילה היהודיים, אבל במוסדות "בית יעקב" לעומת זאת אפשרו את קיום הצנות סוף השנה בתיאטראות בעיר. איזו חוויה זו הייתה להיכנס למבני ציבור מפוארים, עם חללי הכניסה הגדולים, עם ציורי השמן האיכותיים וגדולי הממדים, גרמי המדרגות המרשימים, היציעים המקושטים, האולמות עם הבמות הגדולות והווילונות הכבדים והענקיים. ההופעות השנתיות של תלמידות "בית יעקב" היו עבורי חוויה משמעותית של תרבות! זה היה לא רק "בילוי" או משהו "חיצוני", אלא דבר שהיה קשור עבורי אלי, לנשמה!

התארסתי ונישאתי בגיל צעיר, ועליתי לארץ בהיותי בת 21. היינו נשואים שנה פלוס בלי ילדים. הנעתי, כמו אברהם אבינו, למקום לא מוכר, בלי השפה העברית כשפה מדוברת, בלי תעודת הוראה הנדרשת בארץ, ולמרות שבבלגיה הייתה לי השכלה תיכונית כאן בארץ כל מה שבאתי איתו היה "כלום" ונאלצתי להתחיל "מתחת לאפס".

היום אני מסתכלת אחורה, ואני אומרת שה' התחיל לאמן לי את השריר של הענווה. להתחיל מאפס, להתחיל מחדש: זה מחשל, זה מחזק, אם זה לא שובר אותך – זה בונה אותך. ובאמת הרגשתי שהקדוש ברוך הוא היה איתי לאורך כל הדרך. אילו הייתי נשאת בבלגיה לא הייתי, כנראה, מתפתחת למי שאני היום. ברור שלא הייתי כוריאוגרפית ורקדנית; הייתי ככל הנראה "הולכת בתלם", הופכת למורה, מחנכת. לא הייתי מעיזה ואולי לא הייתי בונה את הכלים הפנימיים להביא לעולם את מה שאני מביאה היום. דרך המחול, דרך העבודה עם הגוף, גיליתי מה זה "להתאהב בבורא עולם"! גיליתי את בורא עולם מחדש! גיליתי דרך חדשה בעבודת ה'!

איך בעלי קיבל זאת?

בעלי הוא איש אמת, ראה את אשתי מאושרת, שמחה, לא מתלוננת, והוא חיזק אותי להתקדם במחול. הוא לא מחובר לעולם האמנות והתרבות, אלא לעולם ההלכה והתורה, אבל יש לו "נשמה אמנותית". הבנתי שגם כאשר התשוקה ליצור גואה בתוכי, זה לא יכול להיות במקום חיי משפחה, אלא זה חייב להשלים את חיי המשפחה. צריך איזונים. והיום אני אומרת תודה לה' שקודם התחננתי ועליתי לארץ, ורק אז גיליתי את עולם המחול. אני באמת לא יודעת מה היה קורה לו הייתי קודם מגלה את המחול ורק לאחר מכן מקיימה משפחה.

למדתי בבית הספר למחול של שושי ברוידא במשך כמה שנים. היא הייתה מורת דרך, אישיות כריזמטית, קשובה ולא מתנשאת. שושי היא מורה ש"רואה" את התלמידות שלה. לא מורה "דורסנית עם אגו", שדוחפת את תלמידותיה קדימה רק כדי להגדיל את השם המקצועי שלה, וידעה לייצר אווירה טובה ובונה בכל השיעורים שלה.

התפרסם בעיתון שבמכללת וינגייט נפתח מסלול ללימודי הדרכת מחול לנשות הציבור החרדי. כל כך רציתי את זה, אך אמרתי לעצמי "איך ייתכן שיקבלו אותי למסלול המקצועי הזה?". לכל הספקות הפנימיים הללו נוספה העובדה שהמורה שלי, שושי ברוידא בעצמה, נרשמה ללימודים הללו. למרות כל הלבטים, הרמתי את הטלפון ברגע שובב והרפתקני וצלצלתי לתוכנית ההכשרה הזאת. הדגשתי כבר בשיחת הטלפון הראשונה את חוסר הניסיון וחוסר ההכשרה המקצועית שלי במחול, אך גם את העובדה שהייתי מועסקת ככוראוגרפית במסיבות סיום לציבור החרדי, והמנהלת מהצד השני של קו הטלפון אמרה לי "אנחנו רוצים ומחפשים נשים בדיוק כמוך!".

שמחתי, אבל גם עלתה תהייה מול הדרך שגדלתי וחונכתי עליה. התקשרתי להורים באנטוורפן ואמא שלי שאלה אותי "מה? את הולכת להיות בלרינה?". בשפה הפנים-תרבותית שלנו המילה הזאת, "בלרינה", היא לא מילה חיובית, אלא להיפך. היא שאלה אותי אם אני "יוצאת לתיאטרון", כלומר "מתפקדת", או "יוצאת לרחוב", ואז אבא שלי שאל "מה בעלך אומר?", וכשהשבתי שבעלי תומך במהלך, אבא שלי אמר ש"אם בעלך מברך אני גם נותן ברכה". אחרי שיחת הטלפון נעמדתי לתפילת "שמחנה עשרה", היא "תפילת הלחש", שבה אני מתפללת ומדברת ישירות עם בורא עולם. בתפילה זו ביקשתי: "אם זה טוב בשבילי – אז שיקבלו אותי לתוכנית. ואם זה לא טוב בשבילי אז שלא יקבלו אותי". ממש תליתי את כל הנושא המקצועי של המחול ישירות בבורא עולם! התקבלתי לתוכנית שכללה לימודי בלט קלאסי, מחול מודרני, קומפוזיציה, כוריאוגרפיה, אנטומיה, פיזיולוגיה ועזרה ראשונה. אני פרפקציוניסטית ודחפתי את עצמי ככל יכולתי לסגירת הפערים שהגעתי מהם. לפעמים דחפתי את עצמי "מעבר לגבולות", ולא פעם נפצעתי.

לאורך השנים היה לי קרע פנימי, סוג של פיצול אישיות, בין הרצון להיות מחוברת אל הצניעות שלי לבין הגוף שזז בקדמת הבמה. רציתי להיות מורה שמלמדת תורה והנה אני מתעסקת עם תנועות הגוף! מצד אחד אני שאפתנית בתחום המחול ומצד שני אני אישה מאוד רוחנית, ודווקא הרגשתי את הקרבה הכי גדולה לאלוהים דרך הגוף. כאן טמון שורש הקונפליקט של המחול המקצועי הנשי החרדי. הלכתי לשאול רבניות, הלכתי להתייעץ עם מורות רוחניות, הלכתי לבקש עזרה ממטפלות רגשיות. אחרי כמה שנים שאני מסתובבת עם השאלות הללו, למה מותר להראות את הגוף שלי למרות שזה נוגד את החינוך שלי לצניעות, קיבלתי סוף סוף תשובה מאוד פנימית. את התשובה קיבלתי כשכבר הייתי אם לשני ילדים קטנים. אני זוכרת את הרגע הזה שבו ישבתי בבית, על הספה, והיה לי מן חיון רוחני כזה באמצע היום, מן אינטואיציה כזאת, על כל הנושא של גוף האישה, והתנועה והמחול, ועל המקום של כל אלה בחיי כאישה יהודייה. סוף סוף, אחרי שנים של חיפוש, הבנתי שהגוף הוא הבית לנשמה. שאלתי את עצמי איפה אני חווה את הנשמה, ואז הבנתי שאני "כלי". יש לי פתח בראש שמקבל ומכיל את האור הרוחני שמגיע משמיים, ויש לי את הקצוות של הגוף, הזרועות, הרגליים, ויש את הגזע, את עמוד השדרה, ויש שורשים שיורדים מטה מטה אל מעמקי האדמה.

עברו עוד שנים עד שהגעתי להרגשה של "זרימה" בגוף. הזרימה הזאת היא החיבור של הגוף והנשמה. "הזרימה" איפשרה לי "לחבר בין הקצוות" ולפתח בו זמנית את ההתפתחות הגופנית שלי כרקדנית מקצועית במחול, ואת ההתפתחות הנפשית של הנשמה שלי כאישה יהודייה מאמינה. מה אני מביאה איתי אל הבמה? אני מביאה לבמה את התמודדויות שאני עוברת הקשורות למהות האדם, לקונפליקטים, לתהליכי הנפש והחיפוש האישיים. אני לא מגישה לצופות ביצירה תשובות "ברורות", אלא משאירה את הקהל עם השאלות הקשות והנוקבות.

עברו הרבה שנים כדי שאבין שהראש שלי עובד כיוצרת רב תחומית. אני גם כוריאוגרפית שתופסת את החלל ואת המרחב, ואני גם רוקדת עם הגוף, אך

באותו זמן אני גם שרה עם הנשמה, עם ניגונים ועם מילים שיורדות לתודעה שלי משמיים, ואני גם מצוירת, מצלמת, ומגלה עוד תחומי יצירה. בכל אמנות צריך ללמוד את הטכניקה ואחר כך לפתח את היצירה העצמאית. אני לא יכולה להחזיק מעמד עם טכניקה בלבד, או עם ה"פזוזה" של "מי יודעת לעשות את השפגאט או את הפירואט הכי טוב?". אם אני אומרת שהגוף הוא בית לנשמה אז יש לנשמה משהו לספר – דרך הגוף. וזה העיקר. החיבור הזה.

בשביל Me (2011)

בשנת 2011 פגשתי את רחל גרונדמן, רקדנית מניו יורק שהקימה ביחד עם אנני אורנשטיין את עמותת "במה לאישה", שמטרתה לאחד נשים ממגזרים שונים, דרך אמניות הבמה. הן ביקשו ממני לרקוד דואט יחד עם טלי ורטהיים, אחותה של נועה ורטהיים, המנהלת האמנותית והכוריאוגרפית של להקת המחול ורטינו. זו הייתה עבורי חוויה מכוונת. אחרי מספר מופעים אמרה לי רחל: "הגיע הזמן שתבני כוריאוגרפיה שלך, עבור המופע האישי שלך, עם קבוצת מחול משלך". חיפשתי סטודיו והגעתי ל"מחול שלם" בירושלים, ושם התחלתי להנשים את החלום שלי ליצור כוריאוגרפיה עם שבע רקדניות מקצועיות שאני אחת מתוכן.

במקביל עברתי תהליך של ייעוץ ומיתוג עסקי עם מטי" ושם נולד המיתוג "מחול כרמיה". זה היה המקום שבו נולדה יצירת המחול המלאה הראשונה שלי באורך 40 דקות, *בשביל Me*, שנבנתה סביב השאלה "בשביל מי אני רוקדת?". המוטו של היצירה היה: "לא משנה באיזה שביל את צועדת, תוכלי להגיע ליעדך, העיקר שהדרך תתחיל מבפנים". כל רקדנית מתקדמת במסלול שלה, והיצירה חוקרת מה קורה כשהדרכים נפגשות. לעיתים נוצרים קונפליקטים שמסתיימים בהשלמה. השתמשתי ביריעת בד גדולה שהייתה מונחת על הבמה ולאורך כל המופע יריעת הבד הזאת עוברת שינויים, עד שבסופו של דבר מתפרסת כ"שביל" וכמקום מפגש. בסוף המופע אני מזמינה את קהל הנשים לעלות לבמה ולהצטרף אלי ואל הרקדניות בתנועה. בשלב זה הבד עוטף את כולנו, מן עלינו, וכולנו הפוכות לאחת". ביצירה יצרתי עבודת סאונד עם המוסיקאית חני שטרן והשתמשנו במילים "שביל", "בשביל", "שששש", "מי?", "שובל!". כל ההוויות אצלי התאחדו לזהות אחת על הבמה. "אני אישה חסידית ואני כוריאוגרפית", וזה דורש אומץ לעמוד מול העולם ולומר "כן! זו אני!". באותה שנה התפרסם במגזין "פנימה" מאמר מאת דקלה דיקשטיין גליעד על החוויה שעברו הנשים בקהל. כשגיליתי שאני בהריון עם הילד הרביעי במשפחתנו, כבר לא יכולתי להמשיך להריץ את *בשביל Me*.

פאי ושפת העצות (2014)

במהלך ההיריון גיליתי שמאחורי הבית שלי יש ואדי טבעי, פראי, עם עצים וצמחי בר. כל בוקר יצאתי לטייל ולשוטט בוואדי, לגעת בעצים. פגשתי את הגזע ואת השורשים, התבוננתי בשינויים שעוברים על העץ במעברים בין עונות השנה. התחלתי לראות בעץ את הקבלה כלפיי, עם תהליכי צמיחה, קמיילה, נבילה, ופריחה. התחילה להתפתח בתוכי שפה מחולית חדשה אשר קראתי לה "שפת העצות": עצים בלשון נקבה, מתוך חיבור ל"עצות" הפנימיות שאנחנו מקבלות מהקול הנשי הפועם בתוכנו. מתוך השפה החדשה הזאת צמחה היצירה המחולית החדשה שקראתי לה פאי. פאי הינו מספר אינסופי, הקשור לניאומטריה של המעגל. האותיות פא"י קשורות גם לשמעויות יהודיות הקשורות לקבלה. היצירה מנסה לפענח את הסוד הנסתר שבטבע וכיצד הטבע מלמד אותנו על עצמנו ומחזיר אותנו הביתה אל הטבע שבנו. באותה תקופה הכרתי את המפיקה אפרת ברק שחיברה אותי ל"מחול שלם" והייתה בקשר עם עמותת הכוריאוגרפים, והיא זו שהגישה את המופע החדש שלי לתמיכה מטעם מפעל הפיס, שאכן התקבלה. התמיכה איפשרה לי להזמין ארבע רקדניות מקצועיות להיות שותפות ביצירה שלי. תהליך התפתחות היצירה לקח זמן. עברתי לידה לא פשוטה. לקח לי זמן לאסוף את עצמי מחדש ולחזור לסטודיו. נסעתי למצפה רמון וטיילתי לבדי במכתש. ישבתי וקיבלתי השראה מהטבע, ונעשה לי ברור שאני צריכה וידאוארט על הבמה. רציתי וידאו של עצים שחים בחושך, ביער, בלילה. רציתי שהווידאו יוקרן על גבי הרקדניות שירקדו במופע, וכך הן תופענה ותעלמנה לסירוגין בין העצים, ולא תהיה הבחנה ברורה בין העצים הזזים לבין הרקדניות הנעות על גבי הבמה.

שפת העצות זו שפה מאוד נשית. יצאנו כולנו ליער, ושם פיתחתי סוג של תנועה שקראתי לו "דנסיטי": כולנו נגענו בעצים, חשנו את העצים, טיפסנו על העצים ופיתחנו שפה שנולדה מתוך התחושות שלנו כלפי העצים. נועה דר יצרה את עבודת הוידאוארט שהוקרן על גבי הבמה השחורה, שעליה הרקדניות לבושות בגדים לבנים מתגלות ומסתתרות עם הוידאו של העצים שזזים. בנוסף למחול ולוידאו היו גם טקסטים שכתבתי בתקופה המאתגרת שלי, שהפכו לחלק בלתי נפרד מהמופע. בנוסף לכך הייתה על הבמה מוסיקה מקורית שיצרה מיטל ברכה קרני על פסנתר, יחד עם כלי הקשה עם צביה צור והזמרת אפרת כהן. היצירה הזאת, בכוריאוגרפיה שלי ובביצוע להקת המחול כרמיה והליווי האמנותי של רחל גרונדמן, כמו בכל היצירות שלי, היא רב תחומית. הרגשתי שהיצירה הזאת היא "קבלה". התהליכים שעברתי בגופי הביאו אותי לגעת בעולם נסתר. היצירה עלתה לבמה בשנת 2014, והיום אני חושבת שהעולם עדיין לא היה בשל לקבל אותו. אנשי המקצוע בתחום המחול מאוד העריכו את היצירה הזאת, אך הציבור החרדי עדיין לא היה בשל לקבל אותה. הייתה התנגדות. באותה שנה נסגר בית הספר למחול של שושי ברוידא והדבר הכה גלים בכל עולם המחול של הציבור החרדי. באותה שנה גם נפטרה אפרת ברק, המפיקה של המופע. זה היה שבר על גבי שבר. נסעתי למסע רוחני באוקראינה, לרבי נחמן ולבעל שם טוב. אמרו לי שהם "רופאי הנשמות" וזה היה בדיוק מה שהייתי צריכה. ריפוי לנשמה.

יצירות נבחרות

החצאית (2015), סולו דיאלוג מול חצאית שחורה. כוריאוגרפיה וביצוע: גיטי פורגס. מחקר נשי על המקום של החצאית בתור אישה, רעיה, אמה על הבמה ומחוצה לה. האם אני החצאית או, האם החצאית היא אני? עם סיום המופע אני חוזרת לבמה בלבוש החסידי המלא שלי ומנהלת עם הקהל דיאלוג בנושא הלבוש והמהות והחיפוש שלי כאמא שרוקדת ויוצרת.

און אוף On/off (2016), טריו. כוריאוגרפיה טקסטים וסאונד: גיטי פורגס, בביצוע: להקת המחול כרמיה. ליווי אמנותי: רחל גרונדמן. היצירה הינו שילוב של קול ותנועה, עוסקת בעניין הבחירה באם להרפות או לאסוף את עצמי, ובכל רגע, גם אם אני מרפה, אני יכולה להחליט לאסוף את עצמי מחדש. הועלה ב"פסטיבל נאמן למקום", בערב חשיפה "מחול שלם", ובמתנ"ס חבל יבנה.

U-turn - חזרה בגלל שאלה (2018). כוריאוגרפיה וביצוע: גיטי פורגס. מוזיקה: חני שטרן, וידאוארט: ליטל שחר, ליווי אמנותי: שרונה פלורסהיים. היצירה עוסקת בקולות הפנימיים המהדהדים והעוברים בתוכי. קולות שאומרים לי שזה "לא מתאים" ו"לא שייך" לנוע ולרקוד על הבמה, ביקורת עצמית. מתוך התוכנית: "יצירת מחול שנוצרה במהלך הדרך אל היעד, דרך שהפכה להיות היעד בעצמו. מסע של חיפוש וגילוי כאב וריפוי. הושטת יד מתוך הנפילה תעוזה לשאול שאלות, קימה וחיבור מחודש". הועלה בשבוע המחול היהודי "יש מאין" ובמסגרת "מחול שלם".

המקום - דואט לתנועה ומילה (2020). כוריאוגרפיה: גיטי פורגס. יוצרת שותפה: סיגלית בנאי. ביצירה אני מחפשת את המקום שלי בעולם. מתוך התוכנית: "שתי יוצרות, כוריאוגרפית חסידית, ומשוררת תל אביבית, הופכות על הבמה לאישה אחת שמכילה בתוכה את הפעימה של תל אביב והדבקות של ירושלים. חופש וגבולות. המפגש מעלה את השאלה מה בעצם מגדיר אותי? המקום החינוכי? השייכות החברתית? או שמא 'מקומו של עולם' המצוי בתוכי?" העבודה התפתחה בחממה ליוצרות חרדיות מטעם מועצת הפיס לתרבות ואמנות, בניהול אמנותי של

חנה זאנה גרינוולד ודפנה קרון. היצירה הועלתה במסגרת שבוע המחול יהודי "יש מאין".

מקומי כבת מלך (2021). כוריאוגרפיה, כתיבה וביצוע: גיטי פורגס. מתוך התוכנית: "להיות פשוט או פשוט להיות? חיפוש של יוצרת, אישה, אם, נערה וילדה אחר 'מקום' להיות בו, להתקיים בו בפשטות וללא צורך באישורים". פרויקט סיום חממת יצירה של מועצת הפיס למחול בתל אביב. ריקוד הסולו הועלה במסגרת "פסטיבל יהודי בינלאומי לתרבות עכשווית", וגם בשבוע המחול היהודי "יש מאין".

מקומיין (בידיש: **שוב אנו חוזרים**; 2022). כוריאוגרפיה, כתיבה, הלחנה וצילום וידאו: גיטי פורגס. ביצוע: גיטי פורגס ואחותה נחמה אוסיבל. הפקה מוזיקלית ונגינה: טל אברמוביץ, מיכל עמר ומירי לוין. מופע פרפורמנס רב תחומי המשלב תיאטרון מחול, וידאוארט, ניגונים מקוריים בכלים חיים על הבמה וקטעי ספוקן וורד, בליווי אמנותי של פרופ' נטע פולברמכר. היצירה הינה מסע בין דורי, בו היוצרת פוגשת את בני משפחתה בצל השואה, בוחנת את שורשיה ומבקשת להתמקד בכוח התקומה וההשתייכות לנצחיות האלוהית. היצירה זכתה למענקי תמיכה של הקרן ליוצרים עצמאיים של מנהל תרבות ושל מועצת הפיס לתרבות ואמנות. עלתה להופעת בכורה במסגרת "הפסטיבל היהודי הבינלאומי לתרבות עכשווית" ובמסגרת "מחול שלם".

סיכום

בהתבוננות בפסיפס העשיר, הצבעוני והמגוון של חמשת הנשים החלוצות סיגל אלוני, שושי ברוידא, חיה אלס שלמה, עטרה הפנר וגיטי פורגס, ניכר כי הן הובילו יחד מהלכים חדשניים במחול הנשי המקצועי במגזר החרדי, תוך שכל אחת מהן מביאה לידי ביטוי את הקול הייחודי שלה. הן מתמודדות עם איחוי הקרע שבין גוף לבין נשמה, בין תנועה מקודשת לבין תנועה של חול, בין התשוקה הפנימית לתנועה החיצונית, בחיפוש אחר הדיוק התנועתי שבין האיפוק והאיסוף המתבקשים מתוך הנפש לבין שפת הבמה. מתוך כל השאלות הללו צומח קול חדש בתנועה.

הערות שוליים

¹ בקטעי המחול ביצירה כנפי הרוח לכוריאוגרפיה של סיגל אלוני השתתפו: עריכת מוזיקה: הוד דיין; חיבור קטעים מוזיקליים: גבריאל חסון, סיני תור (שופר), שני לוי (נבל); קריינות נשית: שחר לוי; קריינות גברית: אילן נוב; עיצוב מנורות: איילה צרפתי (אחותה של פורגס).

ד"ר נורית סירקיס בנק היא חוקרת, אוצרת ומרצה אודות אמנויות רב תחומיות בהשראה עולם התוכן היהודי. בוגרת האוניברסיטה העברית, ירושלים, בתחומי הפילוסופיה ותולדות האמנות. סיימה את לימודי הדוקטורט במסגרת החוג הרב-תחומי לאמנות יהודית בפקולטה למדעי היהדות באוניברסיטת בר אילן. עבדה במוזיאון ישראל במשך 15 שנה, שימשה כאוצרת מוזיאון וולפסון לאמנות יהודית במשך חמש שנים. ראש חטיבת אמנות פלסטית במיזם "אמנות ואמונה". כלת "אות הנשיא למתנדב" בשנת 2019 על תרומתה הייחודית בתחומי התרבות, האמנות והרוח. מלמדת בשלוחה החרדית של האקדמיה בצלאל. מקדמת תהליכי יצירה בציבור החרדי, הן באמנויות הפלסטיות והן באמנויות הבמה. החזון שלה הוא להקים "היכל אמנויות השראה" – מרכז תרבות ייחודי המשלב מגוון אמנויות המונגשות לציבור החרדי.